

MÍTOSZROMBOLÓK

HORTAY Olivér – FÜRÉSZ Gábor: *Egy új hidegháború küszöbén. Három mítosz, amelyet megdöntött az orosz–ukrán konfliktus.* Századvég, Budapest, 2023. 204 oldal, 3990 Ft

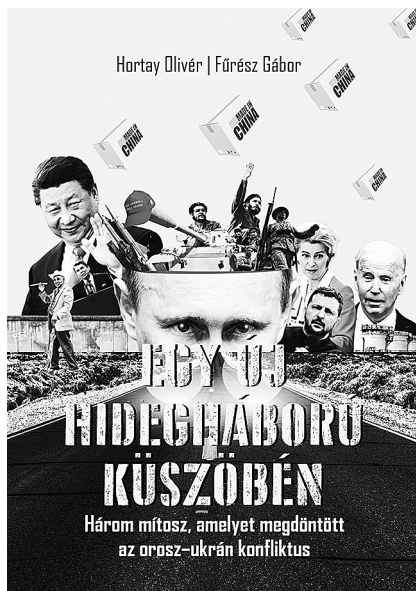
A bipoláris világrend (1945–1991) után az Amerikai Egyesült Államok negyedszázadon keresztül egypólusú kísérletbe fogott, mostanra azonban Peking befolyása is egyre növekszik a világban, emellett pedig a regionális ambíciókkal rendelkező középhatalmak (például Brazília, India, Irán, Pakisztán, Szaúd-Arábia, Törökország) is egyre kevésbé idomulnak az unipoláris világrend játékszabályaihoz. Az amerikai hegemonia hanyatlásába vetett hit nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy Oroszország megtámadta Ukrajnát, ami felszínre hozta az Egyesült Államok vezette világrendet megváltoztatni kívánó államok érdekazonosságát, és ebből fakadóan valóságos láncreakciót indított el a globális geopolitikai átrendeződés terén.

A világszerváltást illetően Hortay Olivér és Fürész Gábor közösen jegyzett könyvükben, amely az *Egy új hidegháború küszöbén. Három mítosz, amelyet megdöntött az orosz–ukrán konfliktus* címet viseli, óvatosabban fogalmaznak, és inkább azon álláspontra helyezkednek, hogy biztosan majd csak évek múlva, történelmi perspektívából lehet eldönteni, hogy „az állandónak hitt globális geopolitikai, gazdasági és társadalmi viszonyok gyökeresen megváltoznak-e”. Noha ez valóban egy óvatosabb megfogalmazás, **a könyv gazdasági-pénzügyi szempontokon keresztül mutat rá annak összefüggésére, hogy a Nyugat hegemon pozíciója ellenére civilizációs ciklusának leszálló ágán mozog;** szerzői pedig a többpólusúvá váló világrend folyamatát írják le. Okkal mutatnak rá arra, hogy Washington és Peking szuperhatalmi vetélkedése akár azt is magával vonhatja, hogy évtizedes távlatban a hegemon pozícióért más hatalmak is bejelentkezhetnek, hiszen a kereskedelmi háborúkon az érintettek tipikusan veszítenek, míg a kimaradók nyernek.

Az első fejezet tanúsága szerint a hegemoniaváltások természetes folyamatok, mivel egyetlen entitás sem képes örökké fenntartani pozícióját, a geopolitikai értelemben vett visszaesés pedig törvényszerűen bekövetkezik. A szerzők adatokkal alátámasztva mutatják be azt a mű első fejezetében, hogy az USA fő hatalmi eszközeinek, a globalizációnak átalakulásával repedezni kezdett a szuperhatalom hegemon helyzet, ezzel pedig egy fontos mítosz dőlt meg a Nagy Kiábrándulás korszakába való belépéssel. A kötet emellett érvel, hogy a globalizáció volt az egyik legfontosabb

tartópillére az amerikai hegemoniának egészen a 2008-as gazdasági és pénzügyi válságig, azonban a termelési és irányítási funkciók szétválasztásával – például a vállalatok tevékenységének kiszervezésével a feltörekvő régiókba – kedvezőtlen társadalmi és geopolitikai folyamatok is elindultak. A koronavírus-járvány már rámutatott a globális értékláncok sérülékenységére, azonban az orosz–ukrán háború, valamint a szankciópolitika következtében kezdett minden korábbinál szembetűnőbben repedezni a neoliberais ideológia hegemoniája, főképp miután az USA lényegében a globális ellátási láncok mesterséges feldarabolásába kezdett.

Az USA által indított kereskedelmi háború Kínával szemben, illetve az Oroszország elleni szankciópolitika piaci szempontból olyan optimális ellátási láncokat szüntet meg, amely egyik szemben álló fél érdekeit sem képviseli. Mindezt tovább súlyosbítja, hogy az Egyesült Államok sorra vágja el az integrált hálózatok szálait, amivel a globális Dél államait olyan új hálózatok létrehozásának irányába tereli, amelyeknek a nyugati szövetségi rendszer egyre kevésbé része. Noha a könyv nem tér ki rá részleteiben, de ennek kapcsán óhatatlanul is eszünkbe juthat a globális Dél gazdasági, infrastrukturális és kereskedelmi integrációs

kereteinek (BRICS, Övezet és Út kezdeményezés, Sanghaji Együttműködés Szervezete) megléte és bővülése.

Miközben azonban a 2020-as évek első harmadában minden korábbinál jobban regisztrálható a nyugati világon kívüli hatalmak fölemelkedése és összekapcsolódása, az Európai Unió leginkább csak sodródik az eseményekkel – erről szól a második fejezet. Az orosz–ukrán háború kirobbanása óta egyre nehezebb elvitatni azt a tényt, hogy az EU-t irányító túlbürokratizált technokrata elit az amerikai geopolitikai érdekek kiszolgálásától reméli hatalmának megőrzését. Egy találó képpel ezt úgy írják le a szerzők, hogy az „EU nem beült az anyósülésre [az USA mellé], hanem beültették”, ami az amerikai–kínai ütközés kimenetelétől függetlenül vesztes pozíciót fog eredményezni: egyrészt a Kína elleni kereskedelmi háborúban egyik legnagyobb partnerének elvesztését kockáztatja az EU, másrészt pedig, ha az USA meg is nyerné a viadalt, az EU nem lenne több perifériarégió. Mindezt tovább súlyosbítja, hogy a kontinens vezetése úgy fogott bele a kínai kapcsolatok felszámolásába, hogy a jövőben olyan nyersanyagokra kívánja alapozni zöld átmenetét és egyre fokozódó fegyverkezését, amelyek jelentős részét Kínából importálja... A jelenlegi folyamatok, amelyeknek keretében az USA vazallusként viselkedik a brüsszeli hatalmi centrum, borús képet festenek az európai kontinens jövőjét illetően. A Kína elleni kereskedelmi háború mellett az USA által hatályba léptetett inflációcsökkentési törvény is leginkább az EU-t hozta versenyhátrányba, az Oroszország elleni önsorsrontó szankciópolitika szintén, ahogyan azt sem lehet sikerként eladni mostanra, hogy az orosz gáznál jóval drágább cseppfolyósított földgázt hatalmas, természet-szennyező tankerhajókon szállítják Európába. Hortay Olivér és Fűrész Gábor azt a kérdést is okkal teszik fel, hogy a német és európai kritikus infrastruktúra, vagyis az Északi Áramlat gázvezeték ellen elkövetett példátlan terrorakció nyomozásának miért nincs egy év után sem eredménye. Az energetikai kiszolgáltatottság mellett Európa más komoly kihívásokkal is kénytelen szembenézni: mostanra több uniós tagállam stabilitását belülről feszíti szét, hogy a tömeges migráció következtében párhuzamos társadalmak jöttek létre. A helyzet pedig tovább eskalálódhat azáltal, hogy a migrációra kényszerülők aránya akár az egymilliárdot is elérheti 2050-re. Ennek következményeképp az EU-nak fel kell készülnie arra, hogy a sokszerűen bekövetkező migrációs hullámokkal szemben ellenszert találjon, amely jelenség egy permanensen jelen lévő külső destabilizációval fenyeget. Ezt tovább súlyosbíthatja, hogy az EU szomszédságában fekvő (Kaukázus, Kelet-Európa, Száhel-övezet) régiókban valósággal a konfliktusok konvergenciája zajlik, ami egyébként a Nyugat globális befolyásának csökkenésére is rámutat. Az Európai

Uniót érintő kihívások terén a szerzők kiemelik a szervezet elszalasztott „Hamilton-pillanatát”, vagyis, hogy miközben a koronavírus-járvány utáni gazdasági visszaesés következtében végül sor került az unió első közös adósságfelvételére, ez végül az egység helyett ismételten széthúzást eredményezett a közösségben. Főképp, miután az Európai Bizottság ideológiavezérelt politikai célok megvalósításához kötötte a helyreállítási pénzek kifizetését, például az orosz energiáról való leválás feltételéhez. A központi politikai törekvések összemosása a költségvetési döntésekkel újabb szuverenitáértő gyakorlatot teremtett, ami feszültségeket hozott létre a birodalmi ambíciókat dédelgető brüsszeli hatalmi központ és a szuverenitásukhoz ragaszkodó tagállamok között. Ezen konfliktust tovább súlyosbította, hogy a Bizottság újabb, 50 milliárdos hitel felvételét javasolta Ukrajna, vagyis egy, a közösségen kívüli ország támogatására. A szerzők több empirikus adattal alátámasztják, hogy a szankciópolitika kontra-reaktív hatást ért el, hiszen amíg Oroszországban a gazdasági visszaesés mindössze egyetlen negyedévig tartott, addig több uniós tagállamban – köztük Németországban – több negyedéve tartó recesszió van. A második megdőlt mítosz értelmében tehát az EU klímacsendőrök, önsorsrontó és amerikai geopolitikai érdekeket képviselő politikájának véget kell vetni, mivel ezek meggátolják, hogy a szervezet önálló pólussá váljon.

Végül a könyv harmadik fejezete szerint az orosz–ukrán háború megdőlté annak mítoszá, hogy a progresszívizmus haladásba vetett hite békét és prosperitást teremt. Az olyan progresszív gondolatok, mint az ideológiavezérelt külpolitika, a kölcsönösen káros szankciópolitika, a geopolitikai valóságtól távol álló zöldítési ambíciók, vagy mint a megszorító spirált jelentő nemnövekedés-elmélet, valójában az USA-t és az EU-t kötik gúzsba. Noha az ideológiai megfontolásból adódó mozgástérszűkítés mindkét aktort érinti, annak mértéke az EU-t jobban sújtja, mivel valós geopolitikai súlyról – a fentiekben ismertetett okok miatt – nem beszélhetünk a szupranacionális szervezet esetében.

Összességében a könyvről elmondható, hogy a szerzők legtöbbször gazdasági, mintsem geopolitikai kérdéseket feszegetnek, és ezáltal a világban zajló átrendeződéseknek rendszerszinten nem tulajdonítanak kellő jelentőséget. Mindez természetesen nem von le a mű értékéből, hiszen annak elsődleges célja nem az átalakuló, nagyterek alapján elrendeződő multipoláris világrend, hanem az orosz–ukrán háború során megdőlt mítoszok bemutatása volt. A kötet legnagyobb értékeként elmondható, hogy a Nagy Kiábrándulás káoszát letisztult és logikus értelmezési kerettel látja el.

BIRÓ ANDRÁS